

Тищенко Микола Миколайович

Відповідальність народних депутатів України: політико-правовий аспект

УДК 342.534.086(477)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-2.15>

Тищенко Микола Миколайович
аспірант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту
Національної академії державного управління при Президенті України
вул. Антона Цедіка, 20,
Київ, Україна

У статті досліджено особливості регулювання етичних принципів поведінки народних депутатів України в нормативно-правових актах, їх вплив на підвищення рівня парламентської культури й авторитету парламенту. Охарактеризовано основні принципи депутатської етики народних депутатів України порівняно з основними вимогами до поведінки євродепутатів. Уточнено базові поняття дослідження – «політична еліта», «політична відповідальність», «мораль народного обранця». Акцентовано на проблемі формування ціннісних характеристик парламентарів, зокрема їх політичній відповідальності, що сприяє забезпеченню системних змін, спрямованих на перетворення України на високорозвинену цивілізовану правову державу.

Розглянуто структуру відповідальності парламентаря як важливого чинника демократичного розвитку держави, визначено в ній місце політичній (професійній) і моральній (особистій) відповідальності. Охарактеризовано відповідальність парламентаря як таку, що пов'язана із зовнішніми чинниками (соціальна, юридична) і внутрішніми чинниками – професійна (залежить від рівня освіти) і моральна (залежить від рівня культури і системи цінностей особистості). Визначено, що моральна відповідальність народного депутата є базовою і характеризує його морально-психологічний стан; її підґрунтям є політичні інтереси і потреби, політична свідомість, здатність до мобілізації політичної волі й визначення політичних цілей. Зазначено, що поведінка парламентаря має бути взірцем відповідальної моральної поведінки; окреслено її характерні ознаки.

Метою наукової статті є визначення політико-правових засад відповідальності народного депутата України в умовах розвитку парламентаризму в державі, спрямованої на реалізацію демократичних цінностей.

Результати аналізу можуть бути використані під час роботи органів представницької влади, зокрема Верховної Ради України, в процесі модернізації основних нормативно-правових актів, які регулюють політику демократичного розвитку держави та визначають принципи поведінки народних депутатів як народних обранців, які в системі народного представництва є відповідальними за вироблення і реалізацію загальної політики в державі.

Ключові слова: депутат, депутатська відповідальність, моральна відповідальність, політична еліта, парламентаризм.

Вступ. Важливим багатогранним державно-політичним та соціально-правовим явищем у системі політологічних знань постає парламентаризм. Важливу роль у ньому відіграє парламент як інститут народного представництва, в Україні це Верховна Рада України.

Верховна Рада України – єдиний загальнодержавний представницький, колегіальний, виборний, однопалатний, постійно діючий орган законодавчої влади України [3, с. 566–567]. В умовах розвитку парламентсько-президентської форми правління в Україні на неї покладені великі сподівання щодо відповідальності за забезпечення демократичних цінностей та перетворення країни на високорозвинену цивілізовану правову державу.

При цьому проблемою в сучасній Україні залишається поведінка парламентарів, які відіграють особливу роль у функціонуванні та розвитку держави й суспільства загалом і мають бути взірцем відповідальної моральної поведінки. Але досить часто ними ігноруються моральні цінності, що проявляється в повній безвідповідальності за власні слова, дії, вчинки: легко змінюються політичні погляди та ідеологічні орієнтації політичних лідерів, що веде за собою відсутність відповідальності за власні передвиборчі програми. У зв'язку з цим

здебільшого діяльність органів представницької влади, зокрема Верховної Ради України, характеризується строкатістю, нестабільністю та непрогнозованістю, а у свідомості громадськості дедалі більше втрачається авторитет до них.

Проблема цього явища виявляється ще й в тому, що в Україні досить довго відбувається трансформація демократичних процесів (майже 30 років від часу набуття Україною незалежності). Відповідно, збільшується дистанція між поняттям «політична еліта», в якому вже закріпилися досить дискредитовані ознаки та характеристики, і власне політичною елітою з ознаками талановитих державників, політичних лідерів, інтелектуалів із високими моральними цінностями. А це своєю чергою викликає недовіру до діяльності парламентарів, а отже, всієї представницької гілки влади, не лише серед своїх громадян, громадянського суспільства, але й міжнародної спільноти.

У зв'язку з цим необхідна особлива увага науковців та практиків до вивчення проблем відповідальності певних окремих органів державної влади, в тому числі й українського парламенту, формування ціннісних характеристик парламентарів із метою розвитку чинного законодавства з підвищення рівня їх парламентської культури, зокрема її складника – політичної відповідальності.

Мета та завдання. Метою статті є визначення політико-правових засад політичної відповідальності парламентаря в умовах розвитку демократичних цінностей та зміцнення правового статусу єдиного органу законодавчої влади – Верховної Ради України. Основними завданнями дослідження є уточнення базових понять, обґрунтування необхідності вдосконалення чинного законодавства України у сфері парламентаризму, визначення місця і ролі моральної та політичної відповідальності парламентаря, які значною мірою залежать від його особистості і зараховані до внутрішніх чинників відповідальності в загальній їх сукупності, визначення стану реалізації соціальної, юридичної, професійної, моральної відповідальності народного депутата України на сучасному етапі.

Методи дослідження. Формування узагальнених уявлень про політико-правові засади політичної відповідальності народного депутата України забезпечено шляхом застосування комплексу методів дослідження, серед яких: метод порівняльного аналізу – для встановлення законодавчо визначених вимог до євродепутатів та народних депутатів України; метод теоретичного аналізу – уточнення понять «політична еліта», «політична відповідальність», «мораль політичного обранця»; метод функціонального аналізу – розробки структури відповідальності парламентаря і визначення місця і ролі політичної та моральної відповідальності в загальній її ієрархії; метод системного аналізу – розкриття сутності моральної відповідальності парламентаря як базової основи його діяльності та поведінки.

Результати. Аналізуючи наукові джерела з питань парламентаризму та парламентської діяльності, визначаємо відповідальність як різнопланове та багатозначне уявлення, яке широко застосовується в різних суспільних науках. Причина полягає в тому, що предметне поле цього терміна весь час зазнає змін і залежить від різних факторів – історичних, державних, ціннісних, особистісних тощо. Наприклад, сучасні вітчизняні вчені розглядають відповідальність: як принцип урядової діяльності, спільна і рівна політична відповідальність кожного члена уряду перед парламентом незалежно від позиції під час прийняття урядом того чи іншого рішення; як вид соціальної відповідальності, встановленої законодавством і забезпеченої державою, яка полягає в юридичному обов'язку правопорушника примусово зазнати позбавлення певних благ [7].

На нашу думку, відповідальність парламентаря є не лише юридичною та соціальною відповідальністю, а й політичною (професійною) та моральною. При цьому зазначаємо, що юридична відповідальність залежать від чинного законодавства, соціальна – від вимог суспільства, професійна – від освіти та відповідних повноважень, моральна – від

традицій, загальної та політичної культури. Тобто професійна і моральна відповідальності залежать від конкретної особистості, а не від умов її функціонування в тій чи іншій державі чи суспільстві.

Такий підхід до відповідальності парламентарів ми пов'язуємо насамперед із його лідерством, в основі якого лежить самовдосконалення. Адже, як стверджують науковці, «стратегія поведінки керівника проста – будь прикладом. Присвяти себе удосконаленню власної особистості» [15, с. 14]. Тому в контексті нашого дослідження ми розглядаємо політичну відповідальність парламентаря не лише як вид юридичної чи соціальної відповідальності, а й як вид професійної й моральної (особистісної) відповідальності, що проявляється в разі наявності в особистості:

по-перше, знань чинного законодавства і виконання його вимог;

по-друге, професійної підготовки до роботи в представницьких органах влади, громадських та політичних організаціях;

по-третє, високого рівня загальної культури, зокрема, морально-етичних якостей.

Схематично це представляємо таким чином (рис. 1):

Відповідальність	
виникає внаслідок виконання/невиконання вимог :	
суспільства	держави
соціальна відповідальність	юридична відповідальність
залежить від особистості:	
- моральна (особистісна);	
- професійна (політична)	

Рис. 1. Структура відповідальності парламентаря

Джерело: авторська розробка

Як видно з рис. 1, політична відповідальність парламентаря є його професійною відповідальністю, в результаті набуття якої він/вона демонструє зразки моральної поведінки та вміння і навички соціальної практики і правової компетентності.

Але з'ясуємо, про що ж говорить сучасна статистика щодо діяльності народного депутата України.

Щодо *соціальної відповідальності*, то зазначаємо, що в Україні досить повільно розвивається меценатство, яке має «здійснюватися з метою надання допомоги у сфері мистецтва, науки, культури, освіти, просвіти для збереження, примноження і поширення духовних цінностей у суспільстві, сприяння розвитку творчих і духовних основ особистості» [4]. Відсутнє чинне законодавство. Нині розроблено законопроект «Про меценатство у фізичній культурі і спорті» [11], яким передбачено врегулювання деяких аспектів цього процесу, а саме: «Меценатство здійснюється виключно на підставі договору між меценатом спорту та набувачем меценатської допомоги або між меценатом

спорту, набувачем меценатської допомоги та кінцевим бенефіціаром, укладеного в письмовій формі відповідно до вимог, визначених Цивільним кодексом України та цим Законом» (ст. 5, п. 1). Згідно з п. 1 ст. 7 цього законопроекту «розміщення торговельної марки, логотипу, іншого позначення мецената спорту на рекламі набувача меценатської допомоги та кінцевого бенефіціара відповідно до цього Закону не вважається рекламою мецената спорту або його товару чи послуги в розумінні Закону України «Про рекламу»». Це твердження, на наш погляд, є дискусійним.

В Україні діє Закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [10], цілі і сфери благодійної діяльності якого визначені у ст. 3. Ст. 5 цього Закону визначено види благодійної діяльності.

Як зазначає Громадянська мережа «Опора», більшість чинних народних депутатів України останнім часом активізували власну благодійну діяльність, особливо в умовах пандемії, однак все ж вона більше спрямована на набуття політичних дивідендів, аніж на виконання чинного законодавства [6]. Аналізуючи доступні електронні мережі, на запит «Хто з народних депутатів України має власні благодійні фонди?», ми, на жаль, чіткої відповіді не отримали. Це дає підстави стверджувати про недостатній рівень розвитку соціальної відповідальності у вітчизняних парламентарів.

Щодо *юридичної відповідальності*, то зазначимо, що Верховна Рада України у вересні 2019 року зняла недоторканність із народних депутатів [13], що передбачило виключення зі ст. 80 Конституції положення, яке гарантує парламентарям депутатську недоторканність, а також неможливість бути притягнутими до кримінальної відповідальності, затриманими чи заарештованими без згоди Верховної Ради. При цьому в Конституції залишається згадка про те, що депутати «не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп» [13].

Ми вважаємо, що такі зміни в чинному законодавстві позитивно вплинули на діяльність народних депутатів. У Верховній Раді України IX скликання практично зникло таке ганебне явище, як образи депутатів, кидання стільцями тощо. Перестали і «кнопкодавяти», запровадили сенсорну кнопку, яка чекала свого включення 13 років [14]. Вважаємо, що такі зміни в чинному законодавстві України щодо діяльності народних депутатів України сприяють підвищенню їх юридичної відповідальності.

З метою досягнення такої відповідальної поведінки парламентаря в Україні діє Закон України «Про статус народного депутата України» [12], в якому визначено у ст. 8 («Депутатська етика») дві основні вимоги до народного депутата – дотримання ним загальноновизначених норм моралі та неприпустимість використання депутатського мандата всупереч цим нормам.

Нами також визначено, що, на відміну від українського законодавства, в державах-учасницях ЄС до євродепутата сформовано більш чіткі вимоги, на що вказує, зроблений нами аналіз Статуту Європейського парламенту, який визначив три групи вимог до діяльності євродепутата:

- встановлення вимог до його належної поведінки, що включає повагу один до одного, заборону висловлювань, що можуть образити чи суперечать нормам належної поведінки, створення Консультативного комітету Європейського парламенту;

- визначення правил щодо організації контактів із різними групами суспільства та налагодження комунікації;

- фінансова прозорість діяльності, створення Бюро з метою контролю такої діяльності.

Важливою також є *моральна відповідальність* парламентарів, яка пов'язана з їхньою системою цінностей. Нині у Верховній Раді України сформована монобільшість, яка об'єднана за «політичною спорідненістю, а не за національністю» [16], сповідує однакову ідеологію, визначену передвиборною програмою політичної партії «Слуга народу» [8]. Саме в цій програмі одним із пріоритетів визнається «очищення, оновлення та відповідальність влади».

Апріорі, відповідальна влада не можлива без відповідальних парламентарів. Тому важливою є увага до партійної дисципліни в парламенті.

Як стверджують експерти, українське суспільство не довіряє політичним партіям як інституціям. Згідно з даними соціологічного опитування, проведеного наприкінці 2019 року фондом «Демократичні ініціативи» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова, баланс довіри/недовіри до партій в українському суспільстві становить мінус 54%. Нижчі показники лише в судів та російських ЗМІ [7]. Вони це пов'язують із тим, що упродовж останніх трьох скликань парламенту нарахували 43 скандали за участі народних депутатів. Зокрема, 14 фактів виключення депутатів з їхніх фракцій та 3 випадки, коли народні депутати, обрані за списками партії, вирішили не приєднуватися до її фракції в парламенті одразу після виборів [7].

Ми вважаємо, що причиною такого ставлення до виконання парламентських обов'язків є, в тому числі, рівень загальної готовності народних депутатів до виконання, покладених на них, зобов'язань, що пов'язано з їхньою професійною підготовкою. Відсутність професійної підготовленості до виконання парламентських зобов'язань ставить під загрозу якість виконання парламентської діяльності. Тому такі речі і відбуваються в парламенті. Але тенденція змінюється на краще. Як свідчать аналітики «Слова і Діла» [5], в найчисельнішій фракції в парламенті в більшості є вища освіта (у 246 осіб з 254), в інших – середня.

Саме в цій партії найбільше розмаїття професій. Від «Слуги народу» до Ради пройшли 98 підприємців, 40 юристів та адвокатів, 23 викладача, 18 керівників підприємств та їхніх заступників,

11 громадських діячів, 10 помічників посадових осіб, 9 журналістів, 7 економістів, фінансистів і бухгалтерів, 2 політологи, 6 лікарів. Крім того, є спортсмени, піарники, військові, правоохоронець, дипломат, прокурори, науковці, дизайнери, фотограф, сценарист, режисер, продюсери [5].

Серед представлених професій у Верховній Раді України IX скликання відсутні фахівці в галузі публічного управління та адміністрування. Хоча упродовж останніх 10 років в Україні системно ведеться професійна підготовка до парламентської діяльності [9], в якій вітчизняні науковці наголошують на перспективності наукової ідеї вітчизняного парламентаризму, пов'язаної з якісними змінами в державному управлінні в умовах вибору європейського і євроатлантичного вектора розвитку України та запровадження парламентсько-президентської форми правління.

Парламентаризм вони розглядають як інститут представницької демократії, який набуває особливого значення і має новий науковий напрям інтегрованого дослідження сфери публічного управління та адміністрування та політології, що ґрунтується на засадах політичних, державно-управлінських, юридичних, соціально-психологічних, культурологічних знань. Тому знання наукових засад парламентаризму (принципів, форм, моделей, чинників тощо) є важливим для сучасних парламентарів, а постійне розширення професійних знань і вмінь є їхнім прямим обов'язком. Тобто *професійна відповідальність* парламентаря є його політичною відповідальністю, яка розглядається нами як базова у відповідній ієрархії.

Моральна відповідальність народного обранця визначена особливостями його діяльності, налагодження взаємодії з громадянами та громадськістю, яка склалася під впливом соціально-політичних процесів, які переживає держава.

У розвинених країнах вона охарактеризується такими ознаками:

– основна мета народного обранця полягає у прояві своєї індивідуальності з високими моральними та інтелектуальними якостями, яка несе, демонструє і відстоює цінності свободи, рівних можливостей та творчого вияву особистості;

– в основу діяльності народного обранця закладене орієнтування на служіння громадянському суспільству, державі. Відповідно, вищою його моральною цінністю є відстоювання інтересів суспільства та держави. Тому в основі парламентської діяльності мають на першому місці стояти завдання вирішення суспільних проблем;

– для досягнення поставленої мети в забезпеченні високих показників інституціональної спроможності парламенту народні обранці мають орієнтуватися на вищі моральні цінності – відповідальність, відкритість та добросовісність.

Суть моральної відповідальності визначається здатністю людини виконати свій моральний обов'язок. У парламентаря моральна відповідаль-

ність – це безпосередньо демонструвати: обізнаність щодо проблем у суспільстві та здатність невідкладно реагувати на них; усвідомленість власної відповідальності за виконання обов'язків народного депутата; контроль за власними емоціями, словами, діями як представника публічної влади; виконання стратегічної програми дій на користь суспільства й держави заради реалізації суспільних інтересів; рішучість у власних поведінкових актах на антидержавницькі виклики в суспільстві тощо.

Основні засади регулювання моральної поведінки парламентів у багатьох демократичних країнах світу лягли в основу відповідних нормативно-правових актів. У деяких країнах були прийняті так звані кодекси поведінки та етичних норм як самостійні нормативно-правові акти. Це має місце у Великобританії, США, Австралії та Польській Республіці. У низці інших країн зазначені проблеми регулюються відповідними розділами регламентів парламенту (Австрія, Франція, Італія, Аргентина), де визначаються принципи та правила поведінки народних обранців, а також санкції за їх порушення.

Зокрема, в Кодексі етичних норм Великобританії виділили сім «класичних» принципів, яких мають дотримуватися парламентарі під час прийняття рішень:

1) приймати рішення самостійно та в інтересах громадян;

2) заборонено приймати рішення з метою особистого збагачення або отримання фінансових привілеїв для сім'ї або друзів;

3) аргументовано приймати рішення як під час голосувань, так і під час публічних зустрічей, переговорів, надання рекомендацій, укладання контрактів тощо;

4) бути відповідальним за свої рішення та дії;

5) відкрито пояснювати причини своїх рішень та дій;

6) діяти чесно під час виконання своїх обов'язків та уникати конфлікту інтересів;

7) бути прикладом дотримання вищеперерахованих принципів [1, с. 119].

Так, серед принципів, визначених Кодексом етичних норм парламентарів Великобританії, важливе місце належить відповідальності.

Засади депутатської відповідальності лежить в основі й етичного кодексу народних обранців Верховної Ради України. Однак в Україні немає спеціального нормативно-правового акта, котрим регулювалися б засади етичного кодексу поведінки членів парламенту загалом. Деякі принципи етичної поведінки парламентарів прописані в Конституції України, Законі України «Про статус народного депутата України» (ст. 8 «Депутатська етика»), Регламенті Верховної Ради України (ст. 39 «Відповідальність народного депутата України за невиконання своїх обов'язків») та Законі України «Про запобігання корупції». Але вони не всі повною мірою

виконуються. Тому проблема українського законодавства у сфері регулювання етичної поведінки народних обранців залишається відкритою. Причиною, на наш погляд, є недостатня санкціонованість за порушення норм. У законах, котрі регулюють етичну поведінку парламентарів, досить формально визначені санкції або вони виглядають як такі, що не мають достатнього виховного впливу на останніх.

При цьому зазначимо, що важливими механізмами посилення політичної відповідальності парламентарів у державах-учасницях ЄС і в ЄП визнаються не санкції чи покарання, а свідомість, мораль, належна поведінка, культура спілкування, спосіб життя. Відкликання парламентаря чи відправлення його у відставку на підставі укладених угод між членами парламенту та, наприклад, політичними силами, групами, партіями щодо окремих вимог, правил та, відповідно, відповідальності є незаконним та таким, що суперечить положенням законодавства ЄС [17].

Має бути встановлений чіткий баланс між покаранням і свідомістю. Ми вважаємо, що його забезпечить парламент, до складу якого входять парламентарі з відповідною професійною освітою у сфері публічного управління, політології, права.

Висновки. Необхідність достатнього законодавчого регулювання проблем дотримання в законодавчих ініціативах зумовлена тим, що саме врегулювання етичних норм і, зокрема, принципів депутатської відповідальності здатне стимулювати ефективність депутатської діяльності під час прийняття рішень, дотримання моральних принципів у виконанні їх обов'язків та формування службових відносин народних обранців, що підвищує авторитет представницької влади в системі публічного управління та безпосередньо самих парламентарів. Це підтверджується досвідом діяльності парламентів багатьох демократичних країн світу.

Пріоритетним у цьому напрямі має стати постійна робота українського парламенту над удосконаленням чинного законодавства, яке регламентує власне його діяльність і сприяє посиленню політичної відповідальності парламентарів, що ґрунтується на системі цінностей, професійних знаннях, уміннях, навичках у сфері публічного управління, політології, права та високих моральних якостях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабинська Н., Константи́вська А., Рибій О., Бондарчук А. А як у них? Світові парламентські практики. Посібник. 2018. <http://radaprogram.org/publications/yak-u-nyh-svitovi-parlamentski-praktyky-0>
2. Бондарчук А. Партійна дисципліна і довіра до політичних сил в Україні. 43 скандали з участю народних депутатів. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30689013.html>
3. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник / В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2016. 672 с.
4. Курінна Т.М. Правові механізми державного регулювання розвитку меценатства. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/07ktrmbm.htm>

5. Не лише фотографи: професії депутатів нового скликання Ради. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/07/29/infografika/polityka/piarnyky-fotografy-zhurnalisty-profesiyi-ta-osvita-novoobranyn-nardepiv>

6. Парламентарі – благодійники чи законодавці? URL: https://www.oporua.org/news/parliament/rada_9/19871-parlamentari-blagodiiniki-chi-zakonodavtsi

7. Парламентаризм та парламентська діяльність: словник-довідник / уклад. В.А. Гошовська та ін.; за заг. ред. д. політ.н., проф. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2012. 228 с.

8. Передвиборна програма політичної партії «Слуга народу». URL: https://lb.ua/news/2019/06/12/429290_peredviborcha_programa_politichnoi.html

9. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / В.А. Гошовська, В.С. Куйбіда [та ін.]. Київ : НАДУ, 2018. 320 с.

10. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>

11. Про меценатство у фізичній культурі і спорті: Закон України (проект). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI02076A.html

12. Про статус народного депутата України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 3. Ст. 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

13. Рада зняла недоторканність з народних депутатів. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49562518>

14. Ржеутська Л. Кінець кнопкодавству? Чому сенсорну кнопку в Раді запроваджували 13 років. URL: <https://www.dw.com/uk/kinets-knopkodavstvuchomu-sensornu-knopku-v-radi-zaprovadzhuvaly-13-rokiv/a-56750142>

15. Сенге П. Танец перемен: новые проблемы самообучающихся организаций / Сенге П, Клейнер А., Робертс Ш., Росс Р.Б., Смит Б.Дж. Москва : ЗАО «Олимп – Бизнес», 2003. 624 с.

16. Members of the European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/meps/en/home>

17. Statute for Members of the European Parliament 2005/684/EC, adopting by Euratom: Decision of the European Parliament of 28.09.2005 (2005/684/EC, Euratom). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32005Q0684>

REFERENCES:

1. Babynska N., Konstantynivska A., Rybii O., Bondarchuk A. (2018) A yak u nykh? Svitovi parlamentski praktyky [And how are they? World parliamentary practices], URL: <http://radaprogram.org/publications/yak-u-nyh-svitovi-parlamentski-praktyky-0> [in Ukrainian].
2. Bondarchuk A. Partiina dystsyplina i dovira do politychnykh syl v Ukraini. 43 skandaly z uchastiu narodnykh deputativ [Party discipline and trust in political forces in Ukraine. 43 scandals involving People's Deputies]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30689013.html> [in Ukrainian]
3. Hoshovska V.A. et al (2016), Parlamentaryzm [Parlamentarizm], Press NADU, Kyiv, 672 p. [in Ukrainian].
4. Kurinna T.M. Pravovi mekhanizmy derzhavnoho rehulivannia rozvytku metsenatstva [Development art patronage governmental control legal mechanisms].

URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/07ktrbm.htm> [in Ukrainian].

5. Ne lyshe fotohrafy: profesii deputativ novoho skykannia Rady [Not only photographers: professions of Deputies of the new convocation of the Rada]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/07/29/infografika/polityka/piarnyky-fotohrafy-zhurnalisty-profesiyi-ta-osvita-novooobranyn-nardepiv> [in Ukrainian]

6. Parlamentari – blahodiinyky chy zakonodavtsi? [Are parliamentarians benefactor or legislators?]. URL: https://www.oporua.org/news/parliament/rada_9/19871-parlamentari-blagodiiniki-chi-zakonodavtsi [in Ukrainian].

7. Edited by Hoshovska V.A. et al (2012), Parlamentaryzm ta parlamentska diialnist [Parliamentarism and parliamentary activity], Dictionary-reference book, Press NADU, Kyiv, 228 p. [in Ukrainian].

8. Peredvyborna prohrama politychnoi partii «Sluha narodu» [Election program of the political party “Servant of the People”]. URL: https://lb.ua/news/2019/06/12/429290_peredviborcha_programa_politichnoi.html [in Ukrainian]

9. Hoshovska V.A., Kuibida V.S. et al (2018), Predstavnytska vlada u derzhavotvorchomu protsesi Ukrainy [Representative power in the state-building process of Ukraine], Press NADU, Kyiv, 320 p. [in Ukrainian].

10. VRU, Law of Ukraine (2020), Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii [Law of Ukraine “Charity and Charitable Organizations”], dated by July 05, 2012 № 5073-VI, updated by January 16, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>

11. Law of Ukraine, Pro metsenatstvo u fizychnii kulturi i sporti: Zakon Ukrainy (proiekt) [Law of Ukraine “Charity in physical culture and sport” (project)]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI02076A.html

12. VRU, Law of Ukraine (1993), Pro status narodnoho deputata Ukrainy: Zakon Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) [Law of Ukraine “The status of the People’s Deputy of Ukraine (Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (IVR)”], dated by November 17, 1992 № 2790-XII, updated by February 02, 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

13. Rada zniala nedotorkannist z narodnykh deputativ [The Rada lifted the immunity of people’s deputies], URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49562518> [in Ukrainian]

14. Rzhetska L. (2021), Kinets knopkodavstvu? Chomu sensornu knopku v Radi zaprovadzhuvaly 13 rokov [The end of button-pressing? Why the touch button was invited to the Rada for 13 years]. URL: <https://www.dw.com/uk/kinets-knopkodavstvu-chomu-sensornu-knopku-v-radi-zaprovadzhuvaly-13-rokiv/a-56750142> [in Ukrainian]

15. Senge P, Kleyner A., Roberts SH., Ross R.B., Smit B.Dj. (2003), Tanets peremen: novyie problemyi samoobuchayuschihysya organizatsiy [The Dance of Change: The Challenges of Sustaining Momentum in Learning Organizations], Press ZAO “Olimp – Biznes”, Moscow, 624 p. [in Russian]

Responsibility of people’s deputies of Ukraine: political and legal aspect

Tyshchenko Mykola Mykolaiovych

Postgraduate Student at the Department of Parliamentarism and Political Management
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine
Antona Tsedika str., 20,
Kyiv, Ukraine

The article examines the peculiarities of regulating the ethical principles of behavior of people’s deputies of Ukraine in regulations, their impact on improving the level of parliamentary culture and authority of parliament. The basic principles of parliamentary ethics of people’s deputies of Ukraine are characterized in comparison with the basic requirements for the behavior of European MEPs. The basic concepts of the study have been clarified – such as “political elite”, “political responsibility”, “morality of the elected representative”. Attention is focused on the problem of forming the value characteristics of parliamentarians, in particular their political responsibility, which contributes to ensuring systemic changes aimed at turning Ukraine into a highly developed, civilized, legal country.

The structure of the parliamentarian’s responsibility as an important factor in the democratic development of the state is considered; it defines the place of political (professional) and moral (personal) responsibility. The responsibility of a parliamentarian is described as one that is related to external factors (social, legal) and internal factors – professional (depends on the level of education) moral (depends on the level of culture and value system of the personality). It is determined that the moral responsibility of the People’s Deputy is basic and characterizes his moral and psychological state; it is based on political interests and needs, political consciousness, the ability to mobilize political will and determine political goals. It is determined that the moral responsibility of the People’s Deputy is basic and characterizes his moral and psychological condition; The basis of moral responsibility is political interest and needs, political consciousness, the ability to mobilize political will and determine political goals. It is determined that the moral responsibility of the People’s Deputy is basic and characterizes his moral and psychological condition; The basis of moral responsibility is political interests and needs, political awareness, the ability to mobilize political will and definition of political goals. It was noted that the behavior of a parliamentarian should be an example of responsible and moral behavior; the characteristic features of this behavior are described.

The purpose of the scientific article is to determine the political and legal basis of the responsibility of the People’s Deputy of Ukraine in the development of parliamentarism in the state, aimed at the realization values of democracy.

The results of the analysis can be used in the work of the bodies of representative authorities, in particular the Verkhovna Rada of Ukraine, in the process of modernizing the basic normative and legal acts which regulate the policy of democratic development of the state and determine the principles of behavior of people’s deputies as people’s choices, who in the system of people’s representation they are responsible for developing and the implementation of general policy in the state.

Key words: deputy, deputy responsibility, moral responsibility, political elite, parliamentarism.